

Ett starkt judiskt liv för framtida generationer

Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034

Er beteckning: Ku2024/00162

Länsstyrelsen i Västra Götalands län (Länsstyrelsen) yttrar sig över betänkandet *Ett starkt judiskt liv för framtida generationer - Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034 (SOU 2024:3)*.

Övergripande synpunkter

- Länsstyrelsen tillstyrker i stort förslagen om att genomföra en nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige och lämnar synpunkter på de delar som myndigheten anser särskilt angelägna att kommentera.
- Länsstyrelsen bedömer att förslagen i betänkandet stärker den nationella minoriteten judars möjligheter att få sina rättigheter tillgodosedda.
- Länsstyrelsen avstyrker förslaget att förstärkning av vården av judiska byggnader och platser ska öronmärkas inom bidraget för kulturmiljövård. Länsstyrelsen föreslår i stället att regeringen justerar förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.

Synpunkter på utredningens förslag

5.1 Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att en nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige ska genomföras. Länsstyrelsen delar

bedömningen att den nationella politiken för nationella minoriteter är en god grund för genomförande och uppföljning av strategin. Detta inkluderar Sveriges internationella åtaganden och särskild vikt vid delaktighet för den judiska minoriteten. Länsstyrelsen bedömer att samtliga målsättningar och fokusområden är relevanta för att uppnå syftet med strategin att stärka judiskt liv i Sverige.

5.1.2 En nationell samordnare ska utses för att leda och samordna arbetet med strategin

Länsstyrelsen instämmer i förslaget att arbetet med strategins genomförande behöver nationell ledning och samordning. Länsstyrelsen ställer sig dock tveksam till utredningens förslag att en nationell samordnare ska utses inom ramen för kommittéväsendet.

Förslaget att utse en nationell samordnare inom kommittéväsendet föranleds av ett resonemang om svårigheter för Länsstyrelsen i Stockholm att nå den politiska nivån i kommunerna, något som framgår i betänkandet *Högre växel i minoritetspolitiken – Stärkt samordning och uppföljning* (SOU 2020:27). Utredningen konstaterar att det, resursförstärkning till trots, är svårt för en ”enskild myndighet” att få genomslag för arbetet. Länsstyrelsen menar att utredningen förbiser den regionala nivån och länsstyrelsernas roll som endast berörs marginellt i betänkandet.

Det är flera uppdrag inom länsstyrelserna som berörs av strategin (brottsförebyggande, kulturmiljö, nationella minoriteter, barnets rättigheter, icke-diskriminering och mänskliga rättigheter), och det ingår i länsstyrelsernas uppdrag att utifrån ett statligt helhetsperspektiv samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser enligt 2 § Förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion.

Utredningens förslag att utse en nationell samordnare inom ramen för kommittéväsendet innebär, som också lyfts i betänkandet, att ansvarsfördelningen riskerar att bli otydlig i förhållande till de uppdrag Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget (uppföljningsmyndigheterna) har idag att samordna och följa upp genomförandet av minoritetspolitiken. Förslaget att inrätta ett speciellt organ för att stärka judiskt liv kan också uppfattas som en särlösning av tillfällig karaktär.

Länsstyrelsen anser att ansvaret för den nationella samordningen och uppföljningen, i likhet med den tjugoåriga strategin för romsk inkludering, ska ligga hos Länsstyrelsen i Stockholm. Arbetet med strategins genomförande bör vara en integrerad del av samverkan inom länsstyrelsernas nätverk för mänskliga rättigheter och nationella minoritetsfrågor.

Utredningen lyfter behovet av en entusiasmerande aktör som har förmåga att driva på arbetet och som har en fristående roll i förhållande till regeringen. Då den judiska minoritetens delaktighet och inflytande är en viktig utgångspunkt för strategin bör det övervägas om en företrädare kan utses av exempelvis Judiska Centralrådet i Sverige, med ansvar för delar av strategins uppgifter, till exempel den internationella utblicken och kontaktytorna såsom IHRA - *International Holocaust Remembrance Alliances*.

5.1.6 Pilotkommuner

I Västra Götalands län finns kommuner som har en nuvarande eller historisk koppling till svensk-judiskt liv. Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att utse pilotkommuner för att bedriva utvecklingsarbete med viss reservation och medskick.

Erfarenheter från tolv års arbete för romsk inkludering visar på vikten av långsiktighet och kontinuitet. Den senaste årsrapporten för romsk inkludering 2023 beskriver hur tillfälliga medel innebär sämre planeringsförutsättningar. Erfarenheter visar att insatser som utvecklas och genomförs under en period med statsbidrag inte alltid integreras in i ordinarie strukturer vilket gör att arbetet stannar upp och lärdomar och kompetens försvinner. En majoritet av kommunerna ser oftast hellre en permanent finansiering och långsiktigt hållbar struktur.

5.2 Trygghet och öppenhet

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att trygghet och öppenhet ska vara ett fokusområde i föreslagna nationella strategi för att stärka judiskt liv i Sverige.

Säkerhet och trygghet för alla grupper är en förutsättning för ett öppet och inkluderande samhälle. Det är därför centralt att säkerhetshöjande insatser anpassas efter samhällets utmaningar. Sedan terrorattacken i Israel den 7 oktober 2023, och under det efterföljande kriget mellan Israel och Hamas, har hat och hot mot

den judiska minoriteten tilltagit i Sverige, något som ökar behovet av säkerhetshöjande insatser för judiska föreningar.

5.2.4 Fortsatt arbete mot antisemitism i skolan

Länsstyrelsen Västra Götaland tillstyrker förslaget om att Statens skolverk och Forum för levande historia ska ges fortsatta uppdrag för att motverka antisemitism. Länsstyrelsen bedömer att behovet av kunskap är stort i skolan för både elever och personal och breda insatser krävs för att minska intolerans.

5.3 Judiskt vardagsliv

Länsstyrelsen instämmer i att en central del i strategin är att det ska finnas goda möjligheter att leva ett judiskt liv och att överföra judisk kultur och traditioner till barn och unga.

Förslaget hör hemma inom minoritetspolitikens delområde språk och kultur, och som uppföljningsmyndigheterna lyfter i den senaste rapporten finns det utvecklingsområden vad gäller språkliga och kulturella rättigheter. I Europarådets senaste granskning får Sverige bland annat kritik för bristande konventionsefterlevnad när det gäller exempelvis tillgången till pedagogiskt material på jiddisch.

5.3.4 Möjligheten till brit milah

Utredningen föreslår att regeringen bör överväga åtgärder för att långsiktigt säkerställa möjligheten till brit milah i Sverige. Lag (2001:499) om omskärelse av pojkar kom 2001. Barnets ställning som rättighetsinnehavare har förbättrats betydligt i Sverige sedan 2001.

Länsstyrelsens medskick är att regeringen vid övervägande av dessa åtgärder säkerställer att tillräckliga konsekvensbedömningar av barnets bästa görs, och att eventuellt fortsatt arbete är förenligt med barnkonventionen.

5.4 Kunskap, utbildning och forskning

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att öka kunskap, utbildning och forskning i judiska studier och om judiskt liv. Länsstyrelsen bedömer att ett särskilt delmål inom målsättningen riktad till offentliga och statliga aktörer minskar riskerna att okunskap om den judiska minoriteten påverkar myndighetsutövning.

5.5.1 Jubileumsår – 250 år av etablerat judiskt liv i Sverige

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att år 2025 ska uppmärksammas för att högtidlighålla 250 år av etablerat judiskt liv i Sverige, och att det offentliga bör ta ett särskilt ansvar inom ramen för sina verksamheter. Idén med jubileumsåret ligger även i linje med förslag i senaste uppföljningsrapporten om minoritetspolitikens utveckling 2023 som föreslår kunskapshöjning, kompetensutveckling och förankring om hur nationella minoriteters rättigheter relaterar till den egna verksamheten.

Alltsedan Kulturdepartementet år 2000 informerade landshövdingemötet om inrättande av en nationell minnesdag över Förintelsen har Länsstyrelsen Västra Götaland årligen genomfört *Samling för demokrati*, en manifestation som syftar till att hedra Förintelsens offer och hålla en diskussion om människovärde och demokrati vid liv. I anslutning till evenemanget brukar olika former av kulturella och musikaliska inslag ingå som syftar till att synliggöra den judiska och romska kulturen. Länsstyrelsen är medvetet om att judisk kultur, en del av det svenska kulturarvet, behöver synas och lyftas i högre utsträckning, och inte enbart i samband med sammanhang där Förintelsen uppmärksammas.

5.5.5 Förstärkt vård av judiska byggnader och platser

Länsstyrelsen Västra Götaland avstyrker förslaget att 10 miljoner kronor per år 2024–2026 från anslaget 7:2, bidrag för kulturmiljövård, ska öronmärkas för vård av synagogor, judiska begravningsplatser och andra rituella byggnader samt inventarier. Som ett alternativ föreslår Länsstyrelsen att regeringen justerar förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer så att förordningen markerar de nationella minoriteternas kulturarv. Länsstyrelsen hänvisar i övrigt vad gäller förslaget till yttrandet från Länsstyrelsen Stockholm.

5.6 Jiddisch

Länsstyrelsen Västra Götaland tillstyrker förslaget om att det offentliga arbetet med jiddisch ska vara relevant och framåtsyftande. Som utredningen beskriver har jiddisch en viktig roll som

kulturarvsspråk och antalet talare av jiddisch är få. Detta innebär att arbetet med jiddisch behöver utgå från andra behov än de som gäller där minoritetsspråk är modersmål. Det behöver tydligt framgå hur myndigheter som arbetar med lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk bör arbeta med främjande av jiddisch med hänsyn till språkets kulturbärande funktion.

6.2 Konsekvenser för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter

Länsstyrelsen Västra Götaland instämmer med utredningen att den föreslagna strategin att stärka judiskt liv i Sverige är i linje med Sveriges internationella åtaganden som finns i Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och europeiska stadgan om minoritetsspråk. Länsstyrelsen konstaterar att det saknas ett resonemang i utredningen om konsekvenser utifrån barnkonventionen.

6.6 Konsekvenser för statliga myndigheter

Länsstyrelsen bedömer att konsekvenserna för den egna myndigheten är begränsade och implementering av nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige hade inte inneburit förändrade arbetssätt för Länsstyrelsen i någon betydande omfattning.

Utredningen nämner 15 myndigheter och samtliga länsstyrelser som centrala för strategins genomförande, men förslaget att utse en nationell samordnare beskrivs endast i relation till Länsstyrelsen Stockholms arbete med samordning och uppföljning av minoritetspolitiken samt uppdraget att sprida kunskap om de nationella minoriteterna.

Som tidigare poängterats har samtliga länsstyrelser i uppdrag att stödja kommuner och redovisa hur lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk tillämpas. Detta innebär att alla länsstyrelser har uppdrag som direkt påverkas av den föreslagna strategin. Den nationella samordnaren som föreslås ansvara för uppföljning av strategin skulle få ett uppdrag mycket närliggande Länsstyrelsen Stockholms. Ur ett socialt hållbarhetsperspektiv berörs även Länsstyrelsen i Dalarnas län genom ansvar för samordning av uppdragen i mänskliga rättigheter och barnrätt. Utredningens förslag att det offentliga Sverige bör uppmärksamma

judiska högtider och helgdagar kan få konsekvenser för de statliga myndigheterna.

Ett slutligt medskick är att länsstyrelserna ges utökade resurser och mandat för att stödja och samordna kommunernas minoritetspolitiska arbete inom vilket den nationella strategin för att stärka judiskt liv bör vara en integrerad del.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsöverdirektören Jörgen Peters, med utvecklaren Elin Strand som föredragande. I den slutliga handläggningen har också utvecklaren Timmy Jensen och enhetschefen Annika Lidström medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.